Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 50, Şubat 2021, s. 433-448
ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.49128>

Arş. Gör. Senem GÜRKAN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Anabilim Dalı,
senem.gurkan@omu.edu.tr, senemgrk@yahoo.com

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ ve ÇOCUK GELİŞİMİ ODAĞINDA SAMSUN'DA ERKEN EVLİLİĞİ DENEYİMLEYEN KADIN ve ERKEKLERİN EVLİLİK NEDENLERİ

Özet

Tüm dünyada görülen ve 18 yaşından önce yapılan evlilikler olarak kabul edilen erken evlilikler, sosyal bir sorun olagelmıştır. Erken evlilikleri konu alan bu çalışma, erken evlilik yapan kadın ve erkeklerin evlilik nedenlerine ilişkin görüşlerini toplumsal cinsiyet eşitliği ve çocuk gelişimi bağlamında ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda Samsun ili, İlkadım ve Atakum ilçesinde erken evlilik yapmış 10 kadın ve 10 erkek katılımcı olarak seçilmiştir. Bu 20 katılımcıya, yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturularak derinlemesine görüşme yöntemi uygulanmıştır. Yüz yüze ve çevrimiçi yapılan görüşmeler sonrasında elde edilen tanımlayıcı bulgular, kadınların erkeklerden daha erken yaşta evlenmelerinin ve hep kendilerinden büyük yaşta erkeklerle evlenmelerinin; kadın ve erkek katılımcıların evlilik biçimlerinin ve öğrenim durumlarının toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden etkilendiğini göstermiştir. Yapılan analizler ayrıca, katılımcıların evliliklerinin nedenlerinin altı temada özetlenebileceğini göstermektedir. Verilerden elde edilen tüm bu gömülü bilgiler, çocuk gelişimine olumsuz etki eden erken yaşta evlilik olgusunu deneyimleyen hem kadın hem de erkeklerin evliliklerinin temelinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yattığına işaret etmektedir.

Anahtar kelimeler: Çocukluk ve Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi, Erken Evlilik, Samsun, Çocuk Gelin, Çocuk Damat, Çocuk Gelişimi

**THE MARRIAGE GROUNDS OF WOMEN and MEN WHO PRACTISED
EARLY MARRIAGES IN SAMSUN WITH A FOCUS OF GENDER
EQUALITY and CHILD DEVELOPMENT**

Abstract

Being common all over the world and referring to the marriages happen under the age of 18, early marriages have been one of the social problems. This study aims at setting forth the marriage grounds of women and men who practiced early marriages from the perspective of gender equality and child development. Within this context, 10 women and 10 men from İlkadım and Atakum districts of Samsun province were chosen. Semi-structured interview forms were prepared in order to make in-depth interviews with these 20 participants. The descriptive findings gained from face-to-face and online interviews demonstrate that the marriage of women earlier than men, the marriage of woman to an older man, the marriage styles and educational backgrounds of women and men are all influenced by gender inequality. The grounded knowledge got from the data indicate that the cause which lie behind the early marriages of both women and men and which has negative effects on child development is gender inequality.

Keywords: Sociology of Childhood and Gender, Early Marriages, Samsun, Child Bride, Child Groom, Child Development

GİRİŞ

Dünyada ve ülkemizde birçok kız ve erkek çocuğu, toplumların geleneksel tutumları neticesinde çocuk yaşta evlenmekte veya evlendirilmektedir. Bu evliliklerin temelinde ise, kadına ve erkeğe toplum tarafından biçilen rollere, sorumluluklara ve görevlere işaret eden toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayanan birçok neden yatabilmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) toplumsal cinsiyeti, toplum tarafından kadınlar ve erkekler için oluşturulmuş, bir toplumdan başka bir topluma değişebilecek kurallar, roller ve ilişkiler olarak tanımlar (Gender, Equity and Human Rights, 2017). Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (European Institute for Gender Equality -EIGE-) ise toplumsal cinsiyete, tıpkı Dünya Sağlık Örgütü gibi, toplum tarafından kadın veya erkek olmayla ilişkilendirilen nitelik ve fırsatlar ve kadınlarla erkekler arasındaki ilişkiler şeklinde bir tanım getirir. Bu nitelik, fırsat ve ilişkilerin sosyal olarak inşa edildiğini ve toplumsallaşma sürecinde öğrenildiğini ileri sürer (Gender Mainstreaming, 2017).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin feminize edilen bir kavram olduğu ileri sürülse dahi, kadına ve erkeğe farklı kurallar işleten bu mekanizma hem kadınların hem de erkeklerin hayatında birtakım sınırlılıklara neden olabilmektedir. Bu sınırlılıkların sonuçlarından biri de erken evliliklerdir. Henüz ergin olmayan bireylerce gerçekleştirilen bu evlilikler çocuklar üzerinde pek çok probleme neden olmalarından ötürü ulusal ve uluslararası bağlamlarda tartışılmalı konuların başlıcalarından olmayı sürdürmektedir.

Uluslararası platformda 1989 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun kabul etmiş olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, "Çocuklara uygulanan kanunlar çerçevesinde, daha erken yaşta reşit olma durumu hariç; 18 yaşın altındaki herkes çocuk sayılır (0-18 yaş)" (UNICEF, 2020) diyerek çocuk olma yaşının çerçevesini belirlemiştir. Yine Dünya Sağlık

Örgütü (2011) ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme de (1979) bu yaş aralığı “çocuk” olarak nitelendirilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti de bu sözleşmeleri mesnet olarak kabul etmiş, Türk Ceza Kanunu (2004) uyarınca 18 yaşını doldurmamış her bireyin çocuk olduğunun altı çizilmiştir. Yeni Türk Medeni Kanunu (2017) ile evlenme yaşı hem kadın hem de erkek için yükseltilmiş ve her iki cinsde de 17 yaşını doldurma şartı getirilmiş, ancak hâkimin inisiyatifine göre bazı koşullarda 16 yaşa izin çıkabileceği kanunla sınırlandırılmıştır. Ne var ki toplumdan topluma değişmekle birlikte, bu evlilikler genellikle resmi kayıt altına alınmamakta, birtakım dini ve geleneksel yollarla gerçekleştirilmektedir (Yıldız ve Poyraz, 2020: 160).

Konunun yaslandığı teorik altyapıya bakıldığında, fizyolojik ve ruhsal yönden olgunlaşmamış 18 yaş altı bireyler olan çocukların evlendirilmesi olarak nitelendirilen erken evlilikler (Yıldız ve Poyraz, 2020), “çocuk gelinler ve/ya damatlar”, “küçük gelinler ve/ya damatlar” gibi naif sözcük gruplarıyla anılamayacak kadar mühim bir konudur ve çocuğun gelişimine etki ederek tüm hayatına imzasını atabilmektedir. Çünkü erken yaşta gerçekleştirilen evlilikler, çocukların yoksullaşması, erken gebelik, çocuk gelişimi, sosyal dışlanma, eğitim ve kariyer gibi sosyal, hukuksal, ruhsal, vb. konularda birçok soruna yol açabilmektedir (UNICEF, 2018). Bu bağlamda, çocukların henüz olgunlaşmama durumlarından ötürü korunmaları gereği, Çocuk Hakları Bildirgesi (1924) ve Çocuk Koruma Kanunu (2005) gibi birçok yapının içeriğinde yer almaktadır. Bu tarz bildirgeler, çocukların ergin olmadıkları için hem devlet hem de toplum tarafından korunmaları gerektiğini dile getirmektedir. Dolayısıyla bir hak ihlali olan erken evlilikler, çocukların korunmasına bir karşı duruş olarak da yorumlanabilir.

Ülkemiz özelinde kanunlarla sınırlanmış olsa dahi, Türkiye İstatistik Kurumu’nun verilerine göre 2018 yılında Türkiye’de evlilik yapan vatandaşların ilk evlenme yaşının %37,5’lik bir oranla en fazla 20-24 yaş aralığında görüldüğü tespit edilmiştir. 25-29 yaş aralığındaki evliliklerin oranının %21,1, 18 yaşından önce gerçekleşen evliliklerin oranının ise %17,9 olduğu bir diğer saptamadır. Yine erken yaşta evlenen kadınların oranı %28,2, erkeklerin ise %5,6 olduğu bulgulanmıştır (TÜİK, 2018).

Türkiye’deki bu durumla mücadele için başta Birleşmiş Milletler olmak üzere ulusal ve uluslararası birçok kurum ve kuruluş çalışmakta, konuyu sözleşme ve üst belgelerin gündemine taşımaya devam etmektedir. Bu kuruluşlardan biri olan UNICEF, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile işbirliği içerisinde yürütülen “Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele Ulusal Strateji Belgesi ve Eylem Planı” çerçevesinde çalışmalarda bulunmaktadır. İki kurum, Türkiye’de iki ilde (Kilis ve Gaziantep) model faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyetlerin amacı, genel anlamda “çocuk yaşta evliliklere yol açan ana faktörleri tespit etmek; çocuk yaşta evliliklerin ortadan kaldırılmasının önündeki engelleri tespit etmek; risk altındaki ve/veya evlendirilmiş çocukların tespit edilmesi için gerekli mekanizmaları desteklemek; vaka yönetimi sağlamak; mevcut hizmetleri haritalandırmak ve çocuk yaşta evliliklerin önlenmesi ve bunlara müdahale edilmesi için yerel hizmet sağlayıcılarının kapasitelerini arttırmaktır.” (UNICEF, 2017).

Hem kız hem de erkek çocuklarının hayatını etkileyen erken evliliklerin nedenleri arasında düşük ekonomik düzey, düşük eğitim düzeyi, dinin, geleneğin ve ataerkine dayanan toplumun etkileri sayılabilmektedir (Boran, Gökçay, Devecioğlu, Eren, 2013). Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun raporu (2010) ise erken evliliklerin

nedenlerini sosyo-ekonomik, gelenekler, görenek ve dini inançların yanlış algılanışı, eğitimsizlik, aile içi şiddet, toplumdaki baskı, evlilik çeşitleri ve mülkiyet unsuru başlıkları altında ele almıştır. Dahası, alanyazında bu konunun temel nedenin toplumdaki kültür ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayanan ataerkil yapı olduğunun altına özellikle çizen çalışmalara da rastlanabilmektedir (Ertem, Saka, Ceylan, Değer ve Çiftçi, 2008; Yiğit, 2017; Kıran, 2017; Udgiri, 2017; Girls Not Brides, 2018). Bir diğer neden ise çocuğun küçük yaşta ebeveynlerinden birini veya her ikisini kaybetmesi, aile içinde şiddet yaşanması, şiddetli geçimsizlik veya sevgi eksikliği gibi etkenlerle çocukların evliliği bir kurtuluş yolu olarak görmesidir (Özcebe ve Biçer, 2013).

Literatürde, toplumsal cinsiyet kaynaklı sınırlılıklardan kız çocuklarının daha fazla etkilendikleri için, erken evliliklerin kız çocuklarının hayatı üzerindeki etkileri tartışılmakta, ancak erken evlenen erkek çocukları üzerine yapılan çalışmalar sınırlı bulunmaktadır (Yıldız ve Poyraz, 2020; Ardahan ve Yıldırım Sarı, 2016). Halbuki UNICEF (2019), dünya çapında 115 milyon erkek çocuğunun erken evlilik yaptığını, hatta bu çocuklardan 23'ünün yaşının 15'ten düşük olduğunu söylemektedir. Özellikle Latin Amerika, Afrika, Doğu ve Güney Asya ve Pasifik'te yoğunlaşan bu oranın, erken babalık, geleneksel aile reisliği rolünün getirdiği erken sorumluluklar gibi faktörlerle çocukların çocukluklarını ellerinden aldığını belirtmektedir. Dahası, COVID-19 pandemi sürecinin çocukların erken evlenmesi gibi toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştiren etkilere neden olabildiği ortaya koyulmaktadır (Bradbury-Jones ve Isham, 2020).

Bu araştırmanın amacı, erken evliliğin nedenlerini, bu tip evliliği deneyimleyen kadın ve erkeklerin görüşleri doğrultusunda ve toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde ortaya koymaktır. Bu kapsamda, çalışma süresince aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Erken evliliği deneyimleyen kadın ve erkeklerin tanımlayıcı özellikleri nelerdir?
2. Erken evliliğe neden olabilecek tanımlayıcı özellikler nelerdir?
3. Erken evlilik yapan kadın ve erkeklere göre, bu evliliklerin neden(ler)i ne(ler)dir?
4. Erken evliliğinin nedenlerinin, bu tip bir evliliği deneyimleyen kadın ve erkek bireyler bakımından farkı var mıdır?
5. Erken evliliklerin nedenleri, toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında nasıl yerini bulmaktadır?

YÖNTEM

Samsun ili İlkadım ve Atakum ilçelerinde erken evliliği deneyimleyen kadın ve erkeklerin, evliliklerinin nedenlerine ilişkin görüşlerini toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma, nicel yöntemler yerine, daha derinden anlaşılması gereken teknikleri gerektirdiğinden nitel araştırma yöntemleri takip edilerek yapılmıştır.

Araştırma Deseni

Araştırma, gömülü teori (grounded theory) deseniyle yürütülmüştür. Kadın ve erkeklerin, evliliklerinin nedenlerine ilişkin düşüncelerini ortaya çıkarma amacındaki çalışmada, katılımcıların söylemleri doğrultusunda derinlemesine görüşmelerle bilgi edinileceği ve bu gömülü bilgiler temalar aracılığıyla ortaya çıkarılacağı için (Giles, 2002), bu desenin kullanılması uygun bulunmuştur.

Katılımcılar

Araştırmanın evrenini, Samsun ili İlkadım ve Atakum ilçelerinde erken evlilik yapmış olan bireyler oluşturmaktadır. Bu çalışmanın katılımcıları -örneklemi- ise, çalışmanın yapılış sürecindeki yaşları 17 ile 68 arasında değişen, 10 kadın ve 10 erkek olmak üzere 20 kişiden oluşmaktadır. Bu katılımcılar, kartopu veya zincir örnekleme tekniğiyle seçilmiştir. Bu teknikte öncelikle araştırmaya katılacak bir kişiye ulaşılır, sonrasında ise bu katılımcının önerdiği diğer birey(ler)e ulaşılır ve böylelikle katılımcı sayısı artarak bu süreç devam ettirilir (Patton, 1987).

Çalışmada katılımcıların isimlerine yer verilmemiş, her bir katılımcı, görüşme yapılan sıraya göre KK1-10 (Kadın Katılımcı 1-10) ve EK1-10 (Erkek Katılımcı 1-10) gibi kodlarla kodlanarak isimlendirilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Bu araştırmanın verileri derinlemesine görüşme tekniğiyle elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun kullanıldığı bu çalışma, birbirine yakın sorulara, farklı insanlar tarafından benzer yanıtların alınmasını amaçlamıştır (Patton, 1987).

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde hem belirgin olan hem de açık uçlu olarak yanıtlanması beklenen sorular bulunmaktadır (Merriam, 2009) ve bu soruları oluşturmak için, öncelikle alanyazında yapılan çalışmalar incelenmiş, bunların arasında erken evlilik yapan bireylere yönelik görüşme tekniği kullanılanlardan bir soru havuzu oluşturulmuştur (Koçtürk, Bilge, Yüksel, 2018; Yiğit, 2017; Yiğit, 2016; Uysal, Eren ve Şimşek, 2019; Anık ve Barlin, 2017). Daha sonra bu sorular, erken evliliklerle ilgili çalışmaları bulunan üç alan uzmanının görüşüne sunularak şu şekilde derlenmiştir:

Katılımcıların tanımlayıcı bilgilerini ortaya çıkarmaya ilişkin sorular: Katılımcının yaşı, evlenme yaşı, eşinin evlenme yaşı, anne ve babasının evlenme yaşı, medeni durumu, evlilik biçimi, öğrenim durumu, eşinin öğrenim durumu ve mesleğini öğrenmeye yönelik tanımlayıcı sorulardır.

Bunun dışında, bu çalışmanın problemi doğrultusunda araştırma sorularını yanıtlamaya yönelik sorular ise şunlardır:

1. Sizin için evlilik ne anlama gelmektedir?
2. Sizce, evlilik yapmanızdaki en önemli etken(ler) ne(ler)dir?
3. Erken evlilik yapmanızın sakıncalarını gördünüz mü?
4. Evlenme kararınızı nasıl aldınız ve nasıl evlendiniz?

Alınan etik kurul onayı sonrasında veriler, görüşme formu aracılığıyla, yüz yüze ve COVID-19 pandemisi sürecinde önlemlere uymak adına çevrimiçi yollarla görüşülerek toplanmıştır. Bu görüşmeler, literatürde tavsiye edildiği üzere ses kayıt programı kullanılarak kayıt altına alınmış, ayrıca araştırmacı görüşme sırasında notlar almıştır (Akmehmet Şekerler, 2017; Cresswell, 2002). Görüşmeler 30 ile 40 dakika arasında sürmüştür.

Verilerin İncelenmesi

Ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınan ve eş anlı olarak araştırmacı tarafından da not alınan görüşme notları, öncelikle araştırmacının kendisi tarafından yazılı hale getirilmiştir.

Sonrasında bu veri seti, Miles ve Huberman'ın (1984) ortaya koymuş olduğu üç basamaklı nitel veri analiz modeline tabi tutulmuştur.

İlk aşama olan verilerin azaltılması (data reduction) aşamasında araştırmacı, hangi verileri incelemeye dahil edip etmeyeceğine karar vermiş ve kullanılacak veriyi kodlama sistemiyle temalara ayırmıştır. İkinci basamak olan verilerin görsel hale getirilmesi (data display) basamağında ise veriler, okuyucu tarafından daha anlaşılır hale getirilmesi için tablo veya grafiğe dönüştürülmüştür (Bkz. Tablo 3). Son basamak olan sonuca ulaşma ve teyit etme (drawing conclusion and verification) aşamasında ise, kodlama yöntemiyle temaya ayrılan ve sonrasında görsele dönüştürülen veriler üzerinde saptamalar yapılarak yorumlamaya gidilmiştir. Böylelikle araştırmada elde edilen verilerin içinde gömülü olan bilgi ortaya çıkarılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları

Bu araştırma, Samsun ili İlkadım ve Atakum ilçelerinde, araştırmacı tarafından ulaşılabilen katılımcılara yöneltilen belirli sorular çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla yapılan bu araştırmanın evreni temsil etme gücünün olduğu varsayımından hareket edilerek genelleme yapılmıştır.

Etik Konular

Çalışmanın yürütülmesi için gerekli izinler, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 17.04.2020 ve 2020/180 nolu kararıyla alınmıştır. Bu doğrultuda veriler, 20.04.2020 ve 15.07.2020 tarih aralığında toplanmıştır.

BULGULAR

1. KATILIMCILARIN TANIMLAYICI ÖZELLİKLERİNE YÖNELİK BULGULAR

Tablo 1: Katılımcıların Tanımlayıcı Özelliklerine İlişkin Bilgiler

KOD	YAŞ	EVLENME YAŞI	EŞİNİN EVLENME YAŞI	ANNE- BABASININ EVLENME YAŞI	MEDENİ DURUMU	EVLİLİK BİÇİMİ
KK1	26	17	25	15-18	Bekar (boşanmış)	Anlaşarak
KK2	37	14	19	16-20	Evli	Akraba evliliği
KK3	46	15	22	16-Bilmiyor	Evli	Görücü usulü
KK4	22	17	26	20-23	Evli	Anlaşarak
KK5	65	15	33	17-19	Bekar (vefat)	Berdel
KK6	58	15	26	14-16	Evli	Akraba evliliği
KK7	39	16	17	13-15	Evli	Kaçarak
KK8	42	17	19	Bilmiyor-17	Evli	Anlaşarak
KK9	68	14	15	13-15	Evli	Akraba evliliği
KK10	58	13	18	12-14	Bekar (vefat)	Akraba evliliği

EK1	45	17	16	13-14	Evli	Akraba evliliği
EK2	23	17	14	16-18	Evli	Kaçarak
EK3	54	17	15	19-43	Evli	Görücü usulü
EK4	42	17	32	18-31	Evli	Görücü usulü
EK5	38	16	16	19-23	Evli	Anlaşarak
EK6	37	15	14	14-19	Evli	Akraba evliliği
EK7	62	14	12	13-14	Bekar (boşanmış)	Görücü usulü
EK8	56	17	16	Bilmiyor	Evli	Görücü usulü
EK9	43	16	16	14-21	Evli	Anlaşarak
EK10	34	17	15	24-20	Evli	Kaçarak

Tablo 1, katılımcıların tanımlayıcı özellikleriyle ilgili bilgi vermektedir. Bu bilgiler analiz edildiğinde, katılımcıların evlenme yaşlarının kadınlarda 13 ile 17 arasında, erkeklerde ise 14 ile 17 arasında değişiklik gösterdiği ve kadınların erkeklerden daha erken evlendikleri görülmektedir. Katılımcıların eşleriyle aralarındaki yaş farkı noktasında ise, kadınların hep kendilerinden büyük erkeklerle evlendiği, yaş farkının 0 ile 18 arasında değiştiği görülmektedir. Erkeklerden ise yalnızca bir kişinin kendinden büyük bir kadınla evlilik yaptığı, bu yaş aralığının ise 15 olduğu bulgulanmıştır. İncelenen evlilik yaşlarına bakıldığında, kız çocuklarının 8 adetinin (%80) 18 yaşından büyük erkeklerle evlendiklerini, 2 adetinin ise (%20) yine kendileri gibi çocuk erkeklerle evlendiği tespit edilmiştir. Erkek katılımcıların evlendiği kadınların ise 2 adetinin (%20) kendileriyle aynı yaşta kız çocuklarıyla, 1 adetinin (%10) kendinden büyük bir kadınla, kalan 7 katılımcının ise (%70) yine kendileri gibi çocuk yaşta evlilik yaptıkları gözlemlenmiştir. Bu gözlemler, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine işaret etmektedir.

Katılımcıların anne ve babalarının evlenme yaşlarına bakıldığında, kadın katılımcıların yarısının hem annesinin hem de babasının erken evlilik yaptıkları, 4 adetinin sadece annelerinin erken evlilik yaptığını ve bir adetinin ebeveyninin erken evlilik yapmadığı görülmektedir. Öte yandan erkek katılımcıların ise 4 adetinin (%40) ailesinin erken evlilik yapmadığı, 3 adetinin (%30) ebeveynlerinden sadece birinin -annesi- erken evlilik yaptığı, 2 adetinin (%20) ise her iki ebeveyninin de erken evlilik yaptığı bulunmuştur. Bir katılımcı ise ebeveynlerinin evlilik yaşını bilmediğini söylemiştir. Kadın ve erkek katılımcılar arasındaki bu ters orantı, erken evlilik yapan kadınların anne ve babasında erken evlilik görüldüğü için bu durumdan etkilenmiş olabileceğini, erken evlilik yapan erkeklerin ise anne ve babasının yaşından daha az etkilendiğini göstermektedir.

Katılımcılardan biri, anne ve babalarının da erken evlilik yaptıklarını bu şekilde dile getirmişlerdir:

“Babam işe giderken annem her gün ‘Ey 15’li’ türküsünü söylerdi. Bir gün topladı bizi sobanın etrafına, evlilik hikayelerini anlattı. Babam 15 yaşındayken evlenmişler bizimkiler. Sonra da askere gidince, ablamın beşiğini sallarken bu

türküyü söyler dururmuş. Onlar erken evlendi, mutlu mesut. Ben de kocamı gördüm, sınıf arkadaşımı, sevdik birbirimizi. Okul bitmeden evlendik, aynı anamlar gibi. Önce kıyametler indirdiler. Araya insanlar girdi, dayımlar girdi, sonra karşı da gelmediler; kaçtıktan sonra ne gelecekler, bulmuşlar böyle damadı.” (KK7, evlenme yaşı 16)

Bir diğer değişken olan katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında ise hiçbir katılımcının ikinci bir evlilik yapmadığı görülmektedir. Kadın katılımcılardan 7 adedinin (%70) evli, 3'ünün ise (%30) bekar olduğu, bekar kadınların birinin boşanmış, ikisinin ise eşi vefat ettiğinden dolayı bekar olduğu görüşmüştür. Erkek katılımcılardan ise 9 adedinin (%90) evli, 1 adedinin ise (%10) eşinden boşandığından ötürü bekar olduğu görülmektedir.

Katılımcıların evlilik biçimine bakıldığında ise 4 kadının (%40) akraba evliliği, 3 kadının (%30) anlaşarak ve ailesinin rızasıyla ve 1'er kadının ise görücü usulü, berdel yoluyla ve kaçarak evlendiği görülmektedir. Erkek katılımcıların ise 4'ünün (%40) görücü usulü ile, 2'ser erkeğin ise kaçarak, anlaşarak, aile rızasıyla ve akraba evliliği yoluyla evlendiği bulgulanmıştır. Bu veriler hem kadın hem de erkek katılımcıların evliliklerinin nedenlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin varlığını göstermektedir.

Katılımcılar, yaptıkları evlilik biçimleriyle ilgili sırasıyla görücü usulü, akraba evliliği ve anlaşarak ve aile rızasıyla yaptıkları evlilik için şu demecilerde bulunmuşlardır:

“Zaten evlenecektim. Teyzemgil, annemgil, halamgil, hepsi öyle diyordu. Bir gün bize bir kadın çıktı geldi halamla. Meğerse görücüymüş. O zaman anladım evlenme vaktimin geldiğini. Büyüklerim öyle uygun gördüler, tanıdık dediler, evlendik.” (KK3, Evlilik yaşı 15).

“Biz nasıl mı evlendik? Tek kelimeyle aşık olduk. Hem de ne aşk. Bütün o lojman bilirdi. Benim babam A bloğun, hanımın babası J bloğun kapıcısıydı. Birlikte oynadık, büyüydük, okula gittik. Sonra demez mi biz taşınacağız taa Ankaralara? Kafayı yedim ablam. İlk önce aileler kızar sandım. Annem de hevesli çıktı mı? Nasıl sevindim. Benimki ailesiyle taşınmadı, lojmandaki bizim eve yerleştik. O gün bugün de severim, elimde olsa dünyayı da ayaklarına sererim hem onun hem yavrularımın yeminle.” (EK5, Evlenme yaşı 16).

“Ne bileyim kızım. Ekrabayız biz benim adamla, dayımın oğlu. Küçükken anam benim adamı pek severdi, ee yeğeni, beni de uzağa yollamak istemedi. Ama çok çektim; tarlada, bağda, bahçede çok yoruldum, bir de evlere peynir sattım, süt taşıdım da 5 çocuğu evlendirdim.” (KK9, Evlenme yaşı 14)

Araştırma süresince elde edilen diğer veriler ise katılımcıların ve eşlerinin öğrenim durumları ve meslekleridir.

Tablo 2: Katılımcıların Öğrenim Durumlarına ve Mesleklerine İlişkin Bilgiler

KOD	ÖĞRENİM DURUMU	EŞİNİN ÖĞRENİM DURUMU	MESLEĞİ
KK1	Lise mezunu	Ortaokul mezunu	Mağaza elemanı
KK2	Ortaokul mezunu	Ortaokul mezunu	Mağaza elemanı
KK3	Okuma yazma biliyor	Lise mezunu	Çocuk bakıcısı
KK4	İlkokul mezunu	Ön lisans mezunu	Mağaza elemanı
KK5	Okuma yazma biliyor	İlkokul mezunu	Ev kadını, emekli
KK6	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Temizlik Görevlisi
KK7	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Temizlik görevlisi
KK8	Lise mezunu	Lise mezunu	Memur
KK9	Okuma yazma biliyor	İlkokul mezunu	Ev kadını
KK10	İlkokul mezunu	Lise mezunu	İşçi
EK1	Ortaokul mezunu	Okuma yazma biliyor	Temizlik görevlisi
EK2	Lise mezunu	Okuma yazma biliyor	Şoför
EK3	Ortaokul mezunu	İlkokul mezunu	Kasap
EK4	Ortaokul mezunu	İlkokul mezunu	Kadın kuaförü
EK5	Ortaokul mezunu	Ortaokul mezunu	Şoför
EK6	Okuma yazma biliyor	Okuma yazma biliyor	Temizlik Görevlisi
EK7	Okuma yazma biliyor	İlkokul mezunu	Emekli (malulen)
EK8	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Kamu görevlisi (işçi)
EK9	İlkokul mezunu	İlkokul mezunu	İşçi
EK10	Ortaokul mezunu	Okuma yazma biliyor	Erkek berberi

Tablo 2, katılımcılarının kendilerinin ve eşlerinin öğrenim bilgileri ile meslekleri konusunda bilgiler sunmaktadır. Tabloya göre kadın katılımcıların 3'ünün (%30) okuma yazma bildiği, 3'ünün (%30) ilkokul mezunu olduğu, 2'sinin (%20) ortaokul ve 2'sinin ise (%20) lise mezunu olduğu saptanmıştır. Eşlerinin ise 4'ünün (%40) lise mezunu, 3'ünün (%30) ortaokul mezunu, 2'sinin (%20) ilkokul mezunu ve 1'inin (%10) önlisans mezunu olduğu saptanmıştır.

Erkek katılımcıların yarısının ortaokul mezunu, 2'sinin (%20) okuma yazma bildiği, 2'sinin (%20) ilkokul mezunu olduğu, birinin ise (%10) lise mezunu olduğu saptanmıştır. Eşlerinin ise 4'ünün (%40) okuma yazma bildiği, 4'ünün (%40) ilkokul mezunu olduğu ve 2'sinin (%20) ortaokul mezunu olduğu saptanmıştır.

Her iki cinsiyetteki katılımcının kendileri ve/ya evlendiği erkeklerin hem kendilerinden yaşça büyük olması hem de eğitim durumlarının kendilerinden daha yüksek olması, kız çocuklarının eğitim alması önündeki engellerden birinin erken evlilikler olduğunu öngören alanyazındaki çalışmalarla örtüşmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın (1982) altını çizdiği bu konu,

Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (2016) arasında da yerini alarak tüm dünyada rastlanan ve çözülmesi gereken bir sorun olarak görüldüğünü gözler önüne sermektedir.

Hem kadın hem erkek katılımcılar, eğitimleri konusunda aşağıdaki gibi söylemlerde bulunmuşlardır:

"Berdel yaptılar bizi, kocam 18 yaş büyüktü ama kardeşim gibiydi. Evvelki yıl da göçtü gitti, ama emekli etmişti beni bakkalı varken. Yani nasıl okuyalım, evlenmişsin, kucağında ikiz bebeler, onlara mı bakasın, kaynanana mı yardım edesin. Zordu. Haa şimdiki aklım olsa, kaçardım evden de o yaşta evlenmezdim. Okuma yazma biliyorum, ilkokuldan aldılar beni. Zekiydim, bakkalda da hesapları ben tutardım kocama yardım ederken. Elbet okurdum bir okul. Ben de ne yapayım? Torunları okutuyorum. Kızı erkeği yok, çocuklar okumalı ki el oğluna muhtaç kalmasın." (KK5, Evlenme yaşı 15).

"Çocuk gelin diyorlar ya, ben değildim. Zaten liseden mezun olmuştum, kocam da askerden gelmişti, komşuyduk. O zamanlar da şimdiki gibi değil memurluk sınavı, daha kolay. O kadar komik ki, mezun oldum, bir ay sonra evlendim, evlendiğimden bir ay sonra Konya'da memurluğa başladım. Diyeceğim, üniversite de okusam yine memur olmayacak mıydım? Şartlar öyleydi. Şimdi öyle mi? Değil, iki kızımın da okuması için didiniyorum. Kız çocuğu, okuyacak. Oğlum da okuyacak tabii, ama kızlarım önceliklidir." (KK8, Evlenme Yaşı 17).

"Okuyamazdım ki! Baba sigara parası bekler, anne makarna, un, kızlar süs parası! Ben de karşı mahalledeki amcadan berberlik öğrendim. Çalıştım, kendi dükkanımı açtım. İşler de tıkrında. Böyle yani, burası çocuklara kalacak. Israr etmem, ben babamgil gibi değilim; durum bu, ama okumalarını isterim." (EK10, Evlenme yaşı 17).

2. KATILIMCILARIN ERKEN EVLİLİK YAPMA NEDENLERİNE YÖNELİK BULGULAR

Katılımcılara yöneltilen sorular neticesinde elde edilen veriler, her iki cinsiyetteki katılımcıların evlilik nedenlerinin 6 temada toplanabileceğini göstermektedir.

Tablo 3: Katılımcıların Erken Evlilik Yapma Nedenlerinin Dağılımı

	Kadın Katılımcılar (Frekans ve Yüzde)	Erkek Katılımcılar (Frekans ve Yüzde)
Aile büyüklerinin kararı	4 (%40)	3 (%30)
Aşk/sevgi	3 (%30)	2 (%20)
Aile içi şiddet	2 (%20)	0 (0)
Gelenek ve dinin etkisi	0 (0)	2 (%20)
Sorumluluğu paylaşma	0 (0)	2 (%20)
Ekonomik nedenler	1 (%10)	1 (%1)
TOPLAM	10	10

Kadın katılımcıların cevapları, evliliklerinin nedenlerinin dört neden etrafında toplandığını ortaya koymuştur. Bu nedenler aile büyüklerinin kararı, aşk/sevgi, aile içi şiddet ve ekonomik nedenlerdir. Kadın katılımcıların cevapları aile büyüklerinin kararı, aşk/sevgi, aile içi şiddet ve ekonomik nedenler olarak dört temada özetlenebilmektedir. Kadınların 4'ü (%40) evliliklerinin nedeninin aile büyüklerinin kararı olduğunu, 3'ü (%39) aşk ve sevgiyi, 2'si (%20) aile içi şiddeti, 1'i ise (%10) ekonomik nedenleri erken evlilik yapmalarında rol oynayan faktörler olarak nitelendirmişlerdir.

Erkek katılımcıların cevapları ise aile büyüklerinin kararı, aşk/sevgi, gelenek ve dinin etkisi, sorumluluğu paylaşma ve ekonomik nedenler olarak beş temada özetlenebilmektedir. Erkek katılımcıların 3'ü (%30) aile büyüklerinin kararı, 2'ser erkek ise (%20) aşk/sevgi, gelenek ve dinin etkisi ve sorumluluğu paylaşmayı erken evliliklerinin nedeni olarak görmektedirler. Kalan 1 erkek katılımcı ise (%1), evliliğinin nedenini ekonomik nedenlere bağlamaktadır.

Hem kadın hem de erkek katılımcılar, evliliklerinin nedenlerini en çok aile büyüklerinin aldığı karara bağlamışlardır. Sonrasında ise sırayla aşk/sevgi, aile içi şiddet, gelenek ve dinin etkisi, sorumluluğu paylaşma ve ekonomik nedenler yer almıştır.

Evliliklerine aile büyüklerinin karar verdiğini söyleyen katılımcılar, özellikle babalarının bu konuda söz sahibi olduklarını dile getirmektedirler. Bunları dile getirirken, kadına ve erkeğe toplumda addedilen farklı tutum, davranış ve rollere işaret eden toplumsal cinsiyet rollerine ve kadının yerinin özel, erkeğin ise kamusal alan (Şaşman Kaylı, 2018: 20; Dahlström ve Liljeström, 1967: 19) olduğuna ilişkin kalıp yargılara referansta bulunmuşlardır:

“Benim babam evlenirken annemin iki katı yaşındaymış, üçüncü evliliğiymiş. Biz de büyüdük, neredeyse askere gideceğiz derken babam köydeki komşusunun kızıdan bahseyledi. Telefon yok, fotoğraf yok, yol git git bitmez, gittik zorla bir gördük. Tamam dedik, evlendik. Şimdikiler rahat ki nasıl, telefon aç görüş, eve ailesi de geliyor tanışmaya. Nasıl modernlikse adı batsın.” (EK3, Evlenme yaşı 17).

“Ağabeyim benim teyzemin oğludur, akrabayız. İki çocuğumun da kulağında duyma bozukluğu vardır bu akraba evliliğinden. Eniştem istemiş, babam hayır dememiş. 11 yaş büyük benden kocam. Abimdi, o askere giderken ben kapıda top oynardım. Kocam oldu. Şimdi o ne derse çocukları da öyle evlendiririz, bize sadece çeyizi hazır etmek düşer. Erkeklerin işi başka, bizim işimiz başka.” (KK6, Evlenme yaşı 16).

Bir kadın katılımcı, Özcebe ve Biçer'in (2013) altını çizdikleri gibi, erken evliliğine ailesinde yaşadığı fiziksel ve psikolojik şiddetin neden olduğunu belirtmiştir:

“Eski eşimle aramda 8 yaş farkı vardı. Ama ben onu görmedim, çünkü baba evimden kaçmam gerekiyordu. Babam (ağlıyor), o adam çok gaddardı. Gece gündüz demez içer, hepimizi döver, kötü şeyler söyler, bazen sokağa salmazdı. En büyük çocuk bendim, mahalledeki tüpçüyle evlendim, sevdim çok. Kaçtım da ne oldu? Aynı ev, aynı şiddet. Yolladım onu, boşadım mahkemede. Şimdi daha huzurluyum.” (KK1, Evlenme yaşı 17).

Yıldız ve Poyraz (2020), yine hem kadın hem de erkek erken evlilik yapan bireylerle yaptığı çalışmalarında erken evliliklerin nedenlerini aşk, huzur, namus, sorumluluk ve

tanıdıklık/akrabalık olarak tespit etmişlerdir. Bu çalışmayla benzeşen erken evlilik nedeni, aşk ve sorumluluktur. Katılımcılardan biri, erken evliliğinin nedenini, kendi evinde almış olduğu fazla sorumluluğu eşiyle paylaşmak istemesine bağlamıştır:

“Didindim ama nasıl, ellerim ayaklarım nasır bağlayana kadar; babamın tarlasında yıllarca çalıştım abimlerle, okula gitmeden kamburum çıkmış gibiydi. Annem de ölmüştü, dört erkek bir bahçede çalışıyor, bir ev işlerine koşuyorduk. Yorulmuştum. Halam bir kız var dediğinde düşünmedim, akrabamız olduğunu bilmezdim. Güzeldi de Hanım, evlenince işlerim de kolaylayacaktı. O gün bugündür Hanım benim hanımıdır.” (EK 1, Evlenme yaşı 17)

Bir başka katılımcı ise, evliliğini ekonomik nedenlerden ötürü yaptığını söylemektedir:

“Önceleri fakirdik ya, Gül’ün babası çok zenginceydi, tarlaları, marketleri vardı. Biz Sahpazarı’nda köyde yaşırdık, ablam liseyi okuyacağım diye tutturunca göçtük merkeze. Babamın işler iyiye gitti, ama ben daha iyi olsun istiyordum. Anneme Gül’ü istemesini söyledim. Altın, gümüş ne varsa satıp kestik sözü. Babası da yardım etti, sağolsun bugün hem iyi bir işim hem de süper ailem var hamdolsun.” (EK 9, Evlenme yaşı 16)

Erken evliliklerin nedenleri üzerine yapılan çalışmalarda, gelenekle birlikte özellikle dini diskurun (veya yanlış algılanan geleneklerin) etkisinin olduğu saptanmıştır (Yiğit, 2017; Kıran, 2017; Girls Not Brides, 2018).

Erkek katılımcılardan biri, ki bir diğer erkek katılımcı da kardeşidir, erken evliliklerinin nedenini dine ve geleneğe bağlamaktadır:

“Ben ve kardeşim Hocam, birazdan onunla da konuşacaksınız, Kur’an öğreniyorduk küçüklükten beri. Önce büyük nenem öğretti, sonra kurslara gittik, okuluna gittik, hafız olduk çok küçüklükten. Orada dediler, Allah evlenmeyi sevmez dediler, Müslümanlığı yaymak için çoğalmamız lazım dediler, evlenin, çoğalın dediler. Bizim ikimizi de hem de iki teyze yeğenle evlendirdiler. Benim hikayem budur, bugünkü evliliklere benzemez Hocam.” (EK 7, Evlenme yaşı 17)

SONUÇ

Erken evliliğin nedenlerini, bu tip evliliği deneyimleyen kadın ve erkeklerin görüşleri doğrultusunda toplumsal cinsiyet eşitliği ve çocuk gelişimi perspektifinden ortaya koyma hedefinde olan bu çalışma, Samsun ilinin İlkadım ve Atakum ilçelerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın örneklemini, güncel yaşları 17 ile 68 arasında değişen 10 kadın ve 10 erkek olmak üzere 20 erken evlilik yapmış birey oluşturmaktadır.

Nitel araştırmanın parametrelerine göre yürütülen çalışmanın deseni gömülü teoridir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturularak yüz yüze görüşme tekniğiyle toplanan veriler, Miles ve Huberman’ın (1984) üç basamaklı nitel veri analiz tekniğiyle analiz edilmiştir. Görüşme formu, katılımcıların tanımlayıcı özelliklerini ölçmeye yönelik sorularla, alanyazından derlenen ve araştırma sorularının yanıtlarına ulaşmaya yönelik sorulardan oluşturulmuştur.

Katılımcıların tanımlayıcı bilgilerini ortaya çıkarmaya ilişkin sorular; araştırmacının yaşı, evlenme yaşı, eşinin evlenme yaşı, anne ve babasının evlenme yaşı, medeni durumu, evlilik biçimi, öğrenim durumu, eşinin öğrenim durumu ve mesleğini öğrenmeye yöneliktir.

Bu veriler, kadınların erkeklerden daha erken evlendiklerini göstermektedir. Ayrıca tüm kadınların kendilerinden büyük erkeklerle evlilik yaptığı ve yaş farklarının 0 ile 18 arasında değiştiği; erkek katılımcılardan ise yalnızca birinin kendinden büyük bir kadınla evlilik yaptığı ve bu yaş farkının 15 olduğu bulgulanmıştır. Bu durum, kadınların yaptıkları evliliklerde toplumsal cinsiyete ilişkin eşitsiz bir durumun varlığının göstergesidir.

Katılımcıların anne ve babalarının evlenme yaşlarına bakıldığında, kadın katılımcılarla erkek katılımcılar arasında ters bir orantı ortaya çıkmıştır. Kadınların yarısının hem annesinin hem de babasının erken evlilik yaptıkları, fakat erkek katılımcıların ise yalnızca %40'ının hem annesinin hem de babasının erken evlilik yaptığı tespit edilmiştir. Bu durum, erken evlilik yapan kadınların anne ve babasında erken evlilik görüldüğü için bu durumdan etkilenmiş olabileceğini, erken evlilik yapan erkeklerin ise anne ve babasının yaşından daha az etkilendiğini ortaya çıkarmıştır.

Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında ise hiçbir katılımcının ikinci bir evlilik yapmadığı, kadın katılımcılardan 7'sinin (%70) evli, 3'ünün ise (%30) bekar olduğu; erkek katılımcıların ise 9'unun (%90) evli, 1'inin ise (%10) bekar olduğu saptanmıştır.

Bir diğer değişken olan evlilik biçiminde ise kadınların 4'ünün akraba evliliği, 3'ünün anlaşılarak ve aile rızasıyla, 1'er kadının ise görücü usulüyle, kaçarak ve berdel yapılarak evlendiği tespit edilmiştir. Erkeklerin ise 4'ünün (%40) görücü usulüyle, 2'ser erkeğin ise kaçarak, anlaşılarak, aile rızasıyla ve akraba evliliği yoluyla evlendiği, tespit edilen diğer bulgulardır. Kadınların ve erkeklerin evliliklerinde karar vericilerin kendileri oldukları, evlilik biçimlerinin cinsiyetler arası fark göstermediği, kadınlarda da erkeklerde de bu oranın %40 olduğu; fakat kadınların evliliklerinde geleneksel bir evlilik biçimi olan berdelin varlığının toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gösterdiği bulgulanmıştır. Dahası, katılımcıların söylemleri, toplumsal cinsiyet rollerine ve kadını özel, erkeği ise kamusal alana uygun gören düşüncenin varlığına işaret etmektedir.

Katılımcıların kendilerinin ve eşlerinin öğrenim bilgileri, erken evlilik yapan erkeklerin kadınlardan daha yüksek öğrenim durumuna sahip olduğunu; fakat her iki cinsiyetin de erken evliliklerinden ötürü eğitim hizmetlerine yararlanmada yaşatlarından geri kaldığını açığa vurmaktadır. Bu durum, literatürde toplumsal cinsiyetin kız ve erkek çocukların eğitim almaları yönünde engel teşkil eden nedenlerden birinin erken evlilikler olduğu tespitini doğrulamaktadır (TBMM, 2010; Yaşın Dökmen, 2016).

Katılımcılara, araştırma sorularının yanıtlarını almaya yönelik yöneltilen sorular üzerine yapılan analizde ise, kadın ve erkek katılımcıların evlilik nedenlerinin altı temada toplanabileceği saptanmıştır. Bu faktörler aile büyüklerinin kararı, aşk/sevgi, aile içi şiddet, gelenek ve dinin etkisi, sorumluluğu paylaşma ve ekonomik nedenlerdir.

Kadın katılımcıların 4'ü evliliklerinin nedeninin aile büyüklerinin kararı olduğunu, 3'ü aşk ve sevgi, 2'si aile içi şiddet, 1'i ise ekonomik olduğunu söylemiştir. Öte yandan erkek katılımcıların ise 3'ünün aile büyüklerinin kararını, 2'serinin aşk/sevgi, gelenek ve dinin etkisi ve sorumluluğu paylaşmayı, 1'inin ise ekonomik nedenleri erken evliliklerinin nedeni olarak görmekte olduğu saptanmıştır. Bu durum hem kadın hem de erkek katılımcıların evliliklerinin nedenlerini en çok aile büyüklerinin aldığı karara bağladıklarını; sonrasında ise sırayla aşk/sevginin, aile içi şiddetin, gelenek ve dinin etkisinin, sorumluluğu paylaşmanın ve ekonomik nedenlerin yer aldığını göstermektedir. Anne ve babanın, evlenecek evlatlarının

yerine evlilik kararını almaları ve bu durumun evlenen bireylerce de dile getirilerek altının çiziliyor olması, erken yaşta yapılan evliliklerde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin varlığını hem kadın hem de erkek çocuklarda gösterdiğini gözler önüne sermektedir.

Tüm bu bilgi ve belge, katılımcıların tanımlayıcı özelliklerinden yola çıkılarak elde edilen bulguların ve erken evliliği deneyimleyen kadın ve erkeklerin evliliklerine ilişkin nedenlerinde toplumsal cinsiyet mekanizmasının yer aldığını göstermektedir. Eş deyişle, toplumsal cinsiyet mekanizması, erken evlilik yapan bireylerin hem tanımlayıcı özelliklerinde hem de evlilik nedenlerinde yeniden üretim etkisini açığa çıkarmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akmehmet Şekerler, S. (2017). Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları, ed. Fatma Nevra Seggie ve Yasemin Bayyurt. *Derinlemesine Görüşme* (186-201). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Anık, M. ve Barlin, R. (2017). Türkiye’de Çocuk Gelinler Sorunu: Balıkesir Örneği, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 6, 3, 1827-1841.
- Ardahan E. ve Sarı H.Y. (2016). Adölesan Evliliklerin Sağlığa Etkileri. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 32(2): 132-142.
- Boran, P.; Gokcay, G., Devocioğlu E., ve Eren T. (2013). Çocuk Gelinler. *Marmara Medical Journal*, 26: 58-62.
- Bradbury-Jones C ve Isham L. (2020). The pandemic paradox: the consequences of COVID-19 on domestic violence. *J Clin Nurs*. 29 (13-14): 2047-2049. doi: 10.1111/jocn.15296
- Cakmak D. (2018). Türkiye’de Çocuk Gelinler. www.umut.org.tr/HukukunGencleri/TamMetinlerSunular/DirenCakmak.pdf
- Child Marriage (2018). 06.01.2020. <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/>
- Cresswell, J.W. (2002). *Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research*. New Jersey, ABD: Pearson Education, Inc.
- Çocuk Koruma Kanunu. (2005). T.C. Resmi Gazete, 25876, 15 Temmuz 2005. 6.10.2019, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>
- Dahlström E. and Liljeström, R. (1967). The Changing Roles of Men and Women. Edmund Dahlström (ed), çev: Gunilla and Steven Anderman (çev). The Family and Married Women at Work, (19-58). London: Gerald Duckwoth and Co Ltd.
- Ertem, M., Saka, G., Ceylan, A., Değer, V., ve Çiftçi, S. (2008). The Factors Associated with Adolescent Marriages and Outcomes of Adolescent Pregnancies in Mardin Turkey. *Journal of Comparative Family Studies*, 39(2), 229-239.
- Gender Mainstreaming (2018). 30.10.2018 <http://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/concepts-and-definitions>
- Gender, Equity and Human Rights (2018). 30.10.2018, <http://www.who.int/gender-equity-rights/understanding/gender-definition/en/>
- Giles, D. C. (2000). *Advanced Research Methods in Psychology*. Hove: Routledge.

- Girls Not Brides (2018). 12.09.2019. <https://www.girlsnotbrides.org/why-does-it-happen/>
- Kıran, E. (2017). Toplumsal Cinsiyet Rollerı Bağlamında Türkiye’de Çocuk Gelinler, *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, ICOMEP Özel Sayısı*, 1-8.
- Koçtürk, N.; Bilge, F. ve Yüksel, F. (2018). Erken Yaşta Evlenen Ergenlerin Bireysel ve Ailesel Özellikleri, Okul Terkinin Nedenleri ve Evlilikle İlgili Sorunları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(50), 1-28.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1984). *Qualitative Data Analysis: A Source Book of New Methods*. London: SAGE Publications.
- Özcebe, H. ve Biçer, K, B. (2013). Önemli Bir Kız Çocuk ve Kadın Sorunu: Çocuk Evlilikler. *Türk Pediatri Arşivi*, 86-93.
- Patton, M. Q. (1987). *How To Use Qualitative Methods in Evaluation*. Newbury Park, CA: Sage.
- Şaşman Kaylı, D. (2018). Toplumsal Cinsiyet Algısına Ekonomik ve Sosyolojik Bir Bakış. Yeşim Kubar ve Handan Karakaya (ed). *Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Mekânın Gör Dedikleri* (1-28). Ankara: Gazi Kitabevi.
- TBMM (2010). Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu. (2010). Erken yaşta evlilikler hakkında komisyon raporu. 10.11.2019. www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_rapor.pdf
- TC (1982). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Kanun No.: 2709 Kabul Tarihi: 7.11.1982, https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf
- TCK (2004). 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun (TCK) 6/1-c maddesi, 26.02.2020. <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/tr/tr/tr171tr.pdf>
- Tuna Uysal, M., Tan Eren, G. ve Şimşek, E. (2019). Toplumsalın Doğallaştırılması: Erken Evliliklerde Toplumsal Cinsiyet Algısı, SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 47, 196 – 220.
- TÜİK (2018). Türkiye Aile Yapısı Araştırması, 6.10.2019. <http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=21869>
- Udgiri, R. (2017). Socio-Demographic Factors for Early Marriage and Early Pregnancy-A Community Based Study. *Journal of Comprehensive Health*, 5(2), 59-66.
- UN (1924). Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi. 15.11.2019, <http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/Genevre-Beyannamesi.jpg>
- UNDP (2016). Sustainable Development Goals. 12.05.2019 <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html>
- UNICEF (2017). Erken Yaşta Evlilik. 05.03.2019. <https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-ya%C5%9Fta-evlilik>

- UNICEF (2019). 115 Million Boys and Men Around The World Married As Children. 23.09.2019. <https://www.unicef.org/press-releases/115-million-boys-and-men-around-world-married-children-unicef>
- UNICEF (2020). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. Birinci Kısım, Madde 1-20. 28.03.2020. http://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html
- USAK (2011). Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu-USAK Raporları-2011. 01.03.2020. <http://www.usak.org.tr/dosyalar/diger/bgoflciPmdxlmVsAMuEFTi0F1P4JiQ.pdf>
- YAŞIN-DÖKMEN, Z. (2016). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldız, D. ve Poyraz, T. (2020). Sosyo Demografik ve Sosyo-Kültürel Bağlamda Erken Evlilikler: Çocuk Gelinler ve Çocuk Damatlar. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 32, 159-186.
- Yiğit, T. (2016). Erken Evlilikleri (Çocuk Evlilikleri) Yeniden Düşünmek: Erken Evliliklerin Kavramlaştırılmasına Yönelik Nitel Bir Araştırma, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4, 36, 386-412.
- Yiğit, T. (2017). Erken Evlilik Sonrası “İmkansız” Bir Yaşam, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5,41, 134-151.